

ZOLANG ER STERREN AAN DE HEMEL STAAN

Kristin Harmel bij Boekerij:

*Als we elkaar terugzien
Jij kan me helpen
Ik wist het al
Zolang er sterren aan de hemel staan
Zolang er sterren aan de hemel staan
Een dichtbij verleden
Het boek van verloren namen*

Kristin Harmel

Zolang er sterren aan de hemel staan

Hope gaat op zoek naar het verhaal van haar oma,
verborgen in de verschrikkingen van de Holocaust

ISBN 978-90-225-9462-9

ISBN 978-94-023-1316-1 (e-book)

NUR 302

Oorspronkelijke titel: *The Sweetness of Forgetting*

Vertaling: Monique Eggermont

Omslagontwerp: b'IJ Barbara

Omslagbeeld: © Hulton-Deutsch Collection/Corbis

Zetwerk: Mat-Zet bv, Huizen

© 2012 Kristin Harmel

© 2019 Nederlandse vertaling Meulenhoff Boekerij bv, Amsterdam

Published by arrangement with Ulf Toregard Agency AB

Niets uit deze uitgave mag openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, internet of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor opa en oma uit Weymouth

‘God heeft uit één mens de hele mensheid gemaakt.’

Handelingen 17:26

‘De kaars van één mens schenkt velen licht.’

Traktaat sjabbat, Orde Mo’eed van de Talmoed

‘Alle schepselen van God zijn als Zijn familie en
Hij houdt het meest van hen die Gods schepselen
het meest goeddoen.’

De profet Mohammed

I

Buiten op straat voor de bakkerij is het stil en in het halfuur voor zonsopkomst, als de ochtendschemering met zijn dunne stralen net boven de horizon verschijnt, zou ik bijna denken dat ik de enige mens op aarde ben. Het is september, tien dagen na Labour Day, wat op Cape Cod betekent dat de toeristen terug naar huis zijn, dat de inwoners van Boston hun zomerhuis voor de winter hebben afgesloten, en dat op straat de desolate sfeer hangt van een rusteloze droom.

De bladeren aan de bomen verkleuren al en ik weet dat ze over een paar weken de gedempte tinten van de zonsondergang weerspiegelen, maar de meeste mensen hier kijken niet naar de herfstbladeren. Degenen die ze wel willen zien, gaan naar Vermont, naar New Hampshire, of naar de Berkshires in het westen van onze staat, waar de eiken en esdoorns de wereld felrood en bruinoranje kleuren. Maar in de stille tijd buiten het hoogseizoen worden de dagen korter; de trekvogels komen in grote groepen uit Canada hierheen, de moerassen vervagen tot waterverfstreken. En ik zal, zoals ik altijd doe, door het raam van de North Star Bakery toekijken.

Ik kan me de tijd niet heugen dat het familiebedrijf hier meer als een thuis voelde dan de kleine gele cottage aan de baai waarin ik ben grootgebracht, en waar ik weer in moest trekken na mijn scheiding.

Scheiding. Het woord gonst constant in mijn oren en geeft me weer het gevoel dat ik heb gefaald terwijl ik de evenwichts-

toer uithaal waarbij ik met mijn ene voet de oven openmaak, met twee enorme bakblikken met kaneelgebakjes in mijn handen, en intussen het winkelgedeelte aan de voorkant in de gaten houd. Terwijl ik de gebakjes in de oven schuif, er een bakblik met croissants uithaal en de deur met mijn ene heup dichtduw, komt het bij me op dat alles tegelijk willen doen alleen maar betekent dat je je handen altijd vol hebt. In dit geval letterlijk.

Ik had voor Annie mijn huwelijk heel graag in stand gehouden. Ik wilde niet dat mijn dochter opgroeide in een huis waar ze van slag raakte door haar ouders, zoals mij als kind was overkomen. Ik wilde voor haar iets beters. Maar het leven loopt nu eenmaal nooit zoals je hebt gepland.

Op het moment dat ik de schilferachtige, vettige roomboter-croissants van het bakblik pak, hoor ik de deurbel. Ik werp een blik op de wekker van de tweede oven; de vanillecupcakes moeten er binnen een minuut uitgehaald worden, zodat ik niet meteen naar de winkel kan lopen.

‘Hope?’ roept een zware stem uit de winkel. ‘Ben je achter?’

Ik slaak een zucht van verlichting. Deze klant ken ik in elk geval. Al ken ik vrijwel iedereen die nog in de stad is na het vertrek van de toeristen.

‘Ik kom zo, Matt!’ roep ik.

Ik trek mijn ovenwanten aan, de felblauwe met geborduurde cupcakes op de rand, die Annie me vorig jaar voor mijn vijftiendertigste verjaardag heeft gegeven, en ik haal de vanillecakes uit de oven. Ik adem diep in; de zoete geur voert me even mee terug naar mijn kinderjaren. Mijn *Mamie* – het Franse woord voor ‘grootmoeder’ – is de North Star Bakery zestig jaar geleden begonnen, een paar jaar nadat ze met mijn grootvader op Cape Cod was komen wonen. Ik ben hier opgegroeid en bij haar op schoot heb ik alles over het bakken geleerd, waarbij ze geduldig uitlegde hoe je deeg moest maken, waarom brood rijst, en hoe je door een combinatie van zowel traditionele als minder ge-

bruikelijke ingrediënten lekkernijen kunt toveren waar de *Boston Globe* en de *Cape Cod Times* elk jaar verrukt over schrijven.

Ik zet de cupcakes op het rooster om ze te laten afkoelen en schuif twee blikken met anijs-venkelkoekjes midden in de oven. Onderin schuif ik een blik met halvemaantjes: deeg in de vorm van sikkeltjes, gevuld met amandelspijs dat op smaak is gebracht met oranjebloesemwater en kaneel.

Ik sluit de oven en veeg het meel van mijn handen. Ik haal diep adem, zet de digitale kookwekker en loop de keuken uit naar de felverlichte voorkant van de bakkerij. Ik mag er weliswaar door overdonderd zijn, maar ik moet nog steeds glimlachen als ik door die deuren loop; Annie en ik hebben de bakkerij afgelopen herfst, toen het niet zo druk was, geschilderd, en zij wilde zachtroze, met een witte bies erlangs. Soms heb ik het gevoel dat we in een enorme cupcake wonen.

Matt Hines zit op een stoel met zijn gezicht naar de toonbank, en als hij me ziet springt hij glimlachend op.

‘Hallo, Hope,’ zegt hij.

Ik glimlach ook naar hem. Matt was vroeger op school – een eeuwigheid geleden – mijn vriendje. We maakten het uit voordat we allebei naar een andere stad gingen om te studeren; een paar jaar daarna kwam ik terug met een bachelortitel van een halfafgemaakte rechtenstudie waar ik niets aan had, een kersverse echtgenoot en een dochtertje, en sindsdien gaan Matt en ik als goede vrienden met elkaar om. Hij heeft me sinds mijn scheiding een paar keer mee uit gevraagd, maar ik besefte, bijna verbaasd, dat we elkaar ontgroeid zijn. Hij is als een oude trui die me niet meer past of flatteert. Je verandert onder invloed van het leven, ook al besef je het niet wanneer dat gebeurt, en dan blijkt dat je de voorbije jaren niet meer kunt terugdraaien. Maar Matt schijnt dat niet te beseffen.

‘Hoi, Matt.’ Ik probeer een neutrale, vriendelijke toon. ‘Zal

ik koffie voor je inschenken? Van het huis, omdat je hebt moeten wachten.’ Ik wacht niet op antwoord, ik ben al aan het inschenken. Ik weet precies hoe Matt zijn koffie wil: twee schepjes suiker en een beetje room, in een beker die hij mee kan nemen naar de Bank of the Cape, waar hij regionaal adjunct-directeur is, zodat hij met zijn papierwerk kan beginnen voordat de deuren opengaan. Omdat de bank maar twee straten van Main Street vandaan is, komt hij een of twee keer per week langs.

Matt knikt en pakt de koffie glimlachend aan.

‘Waarmee kan ik je verder helpen?’ vraag ik, wijzend naar de vitrine. Ik ben hier al vanaf vier uur bezig en hoewel ik nog niet helemaal klaar ben, is er al volop vers gebak. Ik reik naar een zoete lekkernij van filodeeg, gevuld met citroen-amandelspijs en bestreken met rozenwater en honing. ‘Wat dacht je van amandelgebak?’ vraag ik, en ik houd het hem voor. ‘Ik weet dat je die het lekkerst vindt.’

Hij aarzelt heel even voordat hij het gebakje aanpakt. Hij neemt een hap en doet zijn ogen dicht. ‘Hope, jij bent hiervoor in de wieg gelegd,’ zegt hij met volle mond, en al weet ik dat het een compliment is, toch komen de woorden hard aan, omdat het nooit mijn bedoeling is geweest om dit werk te gaan doen. Het is niet het leven dat ik zelf zou hebben gekozen, en Matt weet dat. Maar mijn oma werd ziek, mijn moeder overleed, en ik had geen andere keus.

Ik wuif de woorden weg en doe alsof ze me niet raken als Matt zegt: ‘Zeg, ik ben hier eigenlijk omdat ik iets met je wil bespreken. Heb je even tijd voor me?’

Zijn glimlach is een beetje gespannen, zie ik ineens. Het verbaast me dat ik het niet eerder heb opgemerkt.

‘Eh...’ Ik kijk om naar de keuken. De kaneelgebakjes moeten straks de oven uit, maar ik heb nog een paar minuten voordat de wekker gaat. Op dit vroege uur is er verder niemand. Ik haal mijn schouders op. ‘Ja, oké, heel even dan.’

Ik schenk een kop koffie in voor mezelf – zwart, mijn derde deze ochtend – en ga op de stoel tegenover Matt zitten. Ik leun op het tafeltje en zet me alvast schrap voor het geval hij me weer mee uit wil vragen. Ik weet niet precies wat ik moet zeggen; doordat ik me al die jaren aan mijn man en dochter heb gewijd, heb ik niet veel vrienden meer, en zelfzuchtig als ik ben, wil ik Matt niet ook nog kwijtraken. ‘Waar wil je het over hebben?’

Als hij even zwijgt, krijg ik het gevoel dat er iets mis is. Misschien komt het doordat ik de laatste tijd aldoor slecht nieuws heb gekregen. Mijn moeder die kanker kreeg. De dementie van mijn oma. Mijn man die niet langer mijn man wilde zijn. Het verbaast me dus als Matt vraagt: ‘Hoe gaat het met Annie?’

Ik kijk hem onderzoekend aan. Mijn hart slaat ineens op hol als ik me afvraag of hij iets weet waar ik niet van op de hoogte ben. ‘Hoezo? Wat is er gebeurd?’

‘Ik vroeg het me gewoon af,’ zegt Matt snel. ‘Gewoon, uit belangstelling.’

‘O,’ zeg ik, opgelucht omdat hij geen slecht nieuws komt brengen. Het zou me niet hebben verbaasd als mijn dochter op iets stoms zou zijn betrapt, zoals winkeldiefstal of graffiti spuiten op school. Ze is veranderd sinds haar vader en ik uit elkaar zijn: geprikkeld, nerveus en kwaad. Meer dan eens heb ik schuld bewust haar kamer doorzocht, omdat ik vermoedde daar sigaretten of drugs te vinden, maar tot dusver is haar lichtgevoeligheid het enige bewijs van haar gedragsverandering. ‘Sorry,’ zeg ik tegen Matt. ‘Ik verwacht steeds dat er weer iets mis is.’

Hij wendt zijn blik af. ‘Zullen we vanavond uit eten gaan?’ vraagt hij. ‘Jij en ik? Annie is toch bij Rob?’

Ik knik. Mijn ex en ik delen het ouderschap, een regeling waar ik niet blij mee ben, omdat ik denk dat Annies leven daardoor minder stabiel is. ‘Ik weet het niet, Matt,’ zeg ik. ‘Het is...’ Ik zoek naar woorden die niet kwetsend overkomen. ‘Misschien is het wat te snel, snap je? De scheiding is nog maar net achter

de rug, en Annie heeft het echt moeilijk. Het lijkt me beter als we gewoon...'

'Het is maar een etentje, Hope,' valt Matt me in de rede. 'Geen huwelijksaanzoek.'

Een blos stijgt naar mijn wangen. 'Natuurlijk niet,' mompel ik.

Hij lacht en pakt mijn handen. 'Relax, Hope.' Als hij ziet dat ik aarzel, vervolgt hij: 'Je moet toch eten. Nou, zullen we het doen?'

'Ja, goed,' zeg ik, en op dat moment zwaait de deur open en komt Annie binnen, met haar rugzak over haar schouder en haar zonnebril op, ook al is het nog niet echt licht. Ze blijft staan en staart ons aan, en ik weet onmiddellijk wat ze denkt. Ik maak mijn handen los uit die van Matt, maar het is al te laat.

'Geweldig,' zegt ze. Ze rukt de zonnebril van haar hoofd, gooit haar lange, golvende asblonde haar over haar schouder en haar donkergrijze ogen kijken nog kwader dan anders. 'Waren jullie zeg maar gaan zoenen als ik niet was binnengekomen?'

'Annie,' zeg ik terwijl ik overeind kom. 'Het is niet wat je denkt.'

'*Whatever*,' mompelt ze – haar nieuwste stopwoordje.

'Doe niet zo onbeleefd tegen Matt,' zeg ik.

'*Whatever*,' zegt ze nogmaals, en ze slaat nu ook haar blik ten hemel om het woord kracht bij te zetten. 'Ik ga naar achter. Dus jullie kunnen zeg maar doorgaan waar jullie mee bezig waren, wat dat ook moge zijn.'

Ik kijk haar met een machteloos gevoel na als ze naar de keukens beent. Ik hoor aan het gerammel van roestvrijstalen schalen die opgestapeld op het werkblad staan dat ze daar haar rugzak neergooit, en ik krimp in elkaar.

'Sorry,' zeg ik als ik me weer tot Matt richt. Hij staart in de richting waarin Annie is verdwenen.

'Het is me er een,' zegt hij.

Ik forceer een lach. ‘Kinderen.’

‘Eerlijk gezegd weet ik niet hoe je het redt,’ zegt hij.

Ik glimlach gespannen naar hem. Ik mag me aan mijn dochter ergeren, maar hij niet. ‘Ze maakt gewoon een zware tijd door,’ zeg ik. Ik sta op en werp een blik in de keuken. ‘De scheiding is haar zwaar gevallen. En je weet vast nog wel hoe het was in de brugklas. Het is niet bepaald een gemakkelijk jaar.’

Matt komt ook overeind. ‘Maar dat je het goedvindt dat ze zo tegen je tekeergaat...’

Mijn maag trekt samen. ‘Tot ziens, Matt,’ zeg ik, en mijn kaken zijn zo gespannen dat het pijn doet. Voordat hij kan reageren draai ik me om en loop naar de keuken, in de hoop dat hij de hint begrijpt en opstapt.

‘Je moet niet zo onbeleefd doen tegen klanten,’ zeg ik tegen Annie als ik de keuken in loop. Ze staat met haar rug naar me toe in een kom te roeren – beslag voor *red velvet* cupcakes, vermoed ik. Even denk ik dat ze doet alsof ik niets heb gezegd, tot ik beseft dat ze oordopjes in heeft. Die verrekte iPod weer.

‘Hallo!’ roep ik, harder nu. Nog steeds geen reactie, dus ik ga vlak achter haar staan en trek het oordopje uit haar linkeroor. Ze schrikt op en draait zich met een ruk om, alsof ik haar een klap heb gegeven.

‘Jemig mam, wat heb je?’ wil ze weten.

Ik schrik van de woede in haar ogen, en even blijf ik als verstart staan, omdat ik nog steeds dat lieve kleine meisje voor me zie dat altijd bij me op schoot kroop en naar mama’s verhaaltjes luisterde, het meisje dat elke keer dat ze haar knie had bezeerd bij me kwam om getroost te worden, het meisje dat met mij met boetseerlei wilde spelen en erop stond dat ik de daarvan gemaakte sieraden droeg als ik naar de supermarkt ging. Dat meisje is er nog wel, maar ze verstopt zich onder dat ijzige laagje. Wanneer is ze zo veranderd? Ik wil tegen haar zeggen dat ik van

haar hou en dat ik geen ruzie wil, maar in plaats daarvan hoor ik mezelf koeltjes zeggen: 'Heb ik niet gezegd dat ik niet wil dat je make-up draagt naar school, Annie?'

Tussen zwaar met mascara bewerkte wimpers kijkt ze me aan en ze knijpt haar veel te rode lippen laatdunkend op elkaar. 'Pap vond het best.'

Ik vervloek Rob in stilte. Hij schijnt het als een persoonlijke missie te zien om alles wat ik zeg te ondermijnen.

'Nou, en van mij mag het niet,' zeg ik vastberaden. 'Dus ga het er maar af halen op de wc.'

'Nee,' zegt Annie. Ze zet uitdagend haar handen op haar heupen en kijkt me kwaad aan, niet beseffend dat ze rode vlekken van het beslag op haar spijkerbroek maakt. Ik weet zeker dat als ze dat straks ziet, ze mij ook daar de schuld van zal geven.

'Geen discussie, Annie,' zeg ik. 'Ga het meteen doen, anders krijg je huisarrest.'

Ik hoor de kilte in mijn stem, die me aan mijn moeder doet denken. Even heb ik een hekel aan mezelf, maar ik blijf Annie recht aankijken.

Zij slaat als eerste haar blik neer. 'Whatever!' Ze trekt met een ruk haar schort af en gooit het op de grond. 'Ik mag hier niet eens werken!' roept ze terwijl ze haar handen in de lucht gooit. 'Kinderarbeid is verboden!'

Ik sla mijn blik ten hemel. Dit gesprek hebben we al duizend keer gevoerd. Het is niet zo dat ze hier echt werkt; dit is ons familiebedrijf en ik verwacht dat ze af en toe een handje helpt, net zoals ik voor mijn moeder deed toen ik jong was, en zoals mijn moeder deed voor mijn grootmoeder. 'Ik ga je dit niet nog eens uitleggen, Annie,' zeg ik gespannen. 'Zou je dan liever het gras maaien en allerlei andere huishoudelijke klusjes doen?'

Ze beent kwaad weg, vermoedelijk naar de wc aan de andere kant van de deur. 'Ik haat je!' gilt ze me na.

De woorden voelen als een dolksteek in mijn hart, ook al

herinner ik me dat ik toen ik zo oud was als Annie hetzelfde tegen mijn moeder heb geroepen. ‘Ja ja,’ mompel ik, en ik pak de kom met beslag en de houten spatel die ze op het werkblad heeft laten liggen. ‘Dat heb ik vaker gehoord.’

Als Annie om halfacht naar de Sea Breeze Junior High School vertrekt, vier straten verderop, is al het gebak klaar en staat de winkel vol klanten. In de oven zit alweer een lading van onze ‘strudel à la Rose’, gevuld met appel, amandelen, rozijnen, gesuikerde sinaasappelschil en kaneel, en de troostrijke geur verspreidt zich door de bakkerij. Kay Sullivan en Barbara Koontz, de twee tachtigjarige weduwen die aan de overkant wonen, zitten aan het tafeltje bij de deur koffie te drinken terwijl ze diep in gesprek uit het raam turen. Gavin Keyes, die ik in de arm heb genomen om het huis van mijn moeder weer bewoonbaar te maken, zit aan het tafeltje naast hen koffie te drinken met een éclair erbij, terwijl hij de *Cape Cod Times* leest. Derek Walls, een weduwnaar die met zijn kinderen op het strand woont, heeft zijn tweeling van vier, Jay en Merri, meegenomen, die het glazuur van een vanillecupcake likken, ook al is het nog maar pas tijd voor het ontbijt. En Emma Thomas, de vijftigjarige verpleegster die mijn moeder op haar sterfbed heeft verzorgd, staat voor de toonbank te twijfelen wat ze bij haar thee zal nemen.

Ik wil net een bosbessenmuffin voor Emma pakken als Annie langs me beent, in haar jas en met haar rugtas over haar schouder. Ik grijp haar arm voordat ze kans ziet om de deur uit te gaan.

‘Laat je gezicht eens zien,’ zeg ik.

‘Nee,’ mompelt ze met neergeslagen blik.

‘Annie.’

‘Whatever,’ sputtert ze. Als ze opkijkt zie ik dat ze een nieuw laagje mascara heeft aangebracht, en ook weer die afschuwelijke lipstick. Het lijkt erop dat ze ook nog knalroze blush op haar wangen heeft gesmeerd die erg onnatuurlijk overkomt.

‘Haal dat eraf, Annie,’ zeg ik. ‘Nu. En laat die make-up hier.’

‘Die mag je niet afpakken,’ zegt ze scherp. ‘Die heb ik van mijn eigen geld betaald.’

Als ik even rondkijk besef ik dat het doodstil is geworden in de zaak, op Jay en Merri na, die in hun hoekje zitten te kwetteren. Gavin werpt me een bezorgde blik toe en de oude dames bij de deur staren alleen maar. Ineens voel ik me opgelaten. Ik weet dat ik toch al als de mislukkeling van de stad word beschouwd omdat ik mijn huwelijk met Rob op de klippen heb laten lopen; iedereen vindt hem de ideale man, en dat ik me gelukkig mocht prijzen omdat ik hem aan de haak heb kunnen slaan. Nu ben ik blijkbaar ook nog een mislukkeling op het gebied van opvoeding.

‘Annie,’ zeg ik tussen opeengeklemd kaken. ‘Doe het nu. En dit keer heb je wel huisarrest, omdat je niet hebt gehoorzaamd.’

‘Ik ben de eerste paar dagen bij papa,’ sneert ze. ‘Je kunt me niet thuis houden. Weet je nog? Jij woont daar niet meer.’

Ik moet even slikken. Ik wil haar niet laten merken dat haar woorden me pijn doen. ‘Heel goed,’ zei ik opgewekt. ‘Dan heb je huisarrest vanaf het moment dat je mijn huis binnenstapt.’

Ze vloekt zachtjes, kijkt om zich heen en dan lijkt het tot haar door te dringen dat iedereen naar haar kijkt. ‘Whatever,’ mompelt ze terwijl ze naar de wc loopt.

Ik blaas uit en draai me weer om naar Emma. ‘Sorry,’ zeg ik. Ik merk dat mijn handen trillen als ik haar gebakje pak.

‘Lieverd, ik heb drie meisjes grootgebracht,’ zegt ze. ‘Maak je geen zorgen. Het komt goed.’

Ze betaalt en vertrekt, en ik zie dat mevrouw Koontz en mevrouw Sullivan, die hier al komen sinds de bakkerij zestig jaar geleden geopend werd, opstaan en allebei met hun stok de deur uit schuifelen. Derek en de tweeling staan ook op om te vertrekken, dus ik kom achter de toonbank vandaan om hun bordjes weg te halen. Ik help Merri haar jas dicht te knopen, terwijl

Derek die van Jay dichtritst. Merri bedankt me voor de cupcake en ik zwaai hen uit.

Annie komt even later uit het toilet, nu gelukkig zonder make-up. Ze smijt een mascararoller, een lippenstift en een potje blusher op een van de tafeltjes en kijkt me woedend aan. 'Zo. Ben je nou blij?' vraagt ze.

'Ontzettend,' zeg ik droog.

Ze blijft even staan, alsof ze nog iets wil zeggen. Ik zet me alvast schrap voor de zoveelste sarcastische opmerking, en ben dus verbaasd wanneer ze alleen maar vraagt: 'Wie is trouwens Leona?'

'Leona?' Ik denk even na, maar de naam zegt me niets. 'Ik weet het niet. Hoezo? Hoe kom je aan die naam?'

'Van Mamie,' zegt ze. 'Zo noemt ze me steeds. En het lijkt erop dat die naam haar heel verdrietig maakt.'

Ik schrik ervan. 'Ben je bij Mamie op bezoek geweest?' Na het overlijden van mijn moeder, twee jaar geleden, hebben we mijn oma naar een verzorgingstehuis voor dementerenden moeten brengen; haar geheugen ging ineens met rasse schreden achteruit.

'Ja,' zegt Annie. 'Nou en?'

'Ik... Ik wist niet dat je dat deed.'

'Iemand moet toch gaan,' kaatst ze terug.

Het schuldgevoel is vast van mijn gezicht af te lezen, want Annie kijkt triomfantelijk.

'Ik heb mijn handen vol aan de bakkerij, Annie,' zeg ik.

'Ja, dat zal best, maar ik kan er wel tijd voor vinden,' zegt ze. 'Als jij wat minder met Matt Hines omging, zou je misschien wat vaker bij Mamie kunnen zijn.'

'Ik heb niets met Matt.' Ik ben me er plotseling scherp van bewust dat Gavin een meter verderop zit en ik voel het bloed naar mijn wangen stijgen. Het laatste waar ik op zit te wachten is dat de hele stad van mijn doen en laten op de hoogte is. En in dit geval van mijn laten.

‘Whatever,’ zegt Annie terwijl ze geërgerd haar blik ten hemel slaat. ‘Maar Mamie houdt in elk geval van me. Dat zegt ze de hele tijd.’

Ze kijkt me laatdunkend aan en ik weet dat ik nu zou moeten zeggen: ‘Lieverd, ik hou ook van je’, of: ‘Je vader en ik houden heel veel van je’, of woorden van die strekking. Is dat wat een goede moeder zou doen? Maar omdat ik een vreselijk slechte moeder ben, kom ik niet verder dan: ‘O ja? Nou, ik krijg eerder het idee dat ze “Ik hou van je” zegt tegen ene Leona.’

Annies mond valt open als ze me aanstaart. Ik wil mijn armen uitsteken, haar omhelzen en zeggen dat het me spijt, dat ik het niet zo bedoelde. Maar voordat ik de kans krijg, draait ze zich met een ruk om en loopt kwaad de winkel uit, maar ik heb tranen in haar ogen zien blinken. Ze kijkt niet om.

Met pijn in mijn hart kijk ik haar na. Ik laat me zakken op een van de stoelen waar de tweeling net heeft gezeten en steun mijn hoofd in mijn handen. Alles wat ik doe gaat mis, vooral het contact met de mensen van wie ik hou.

Ik heb pas in de gaten dat Gavin Keyes vlak naast me staat als ik zijn hand op mijn schouder voel. Met een ruk kijk ik op, recht tegen zijn dijbeen, waar ik een gaatje in zijn verschoten spijkerbroek zie zitten. Ik heb even de idiote opwelling om aan te bieden het voor hem te stoppen, maar dat is waanzin; met naald en draad ben ik al net zo slecht als met het moederschap of het huwelijk. Ik schud mijn hoofd en kijk omhoog, langs zijn blauwgeruite flanellen overhemd naar zijn gezicht, dat wordt gemarkeerd door een donkere schaduw van stoppels op zijn krachtige kaaklijn. Zijn dikke donkere haar ziet eruit alsof het in dagen niet gekamd is, maar in plaats van onverzorgd maakt dat hem juist aantrekkelijk op een manier die me een ongemakkelijk gevoel geeft. De kuiltjes in zijn wangen, die verschijnen als hij naar me glimlacht, herinneren me eraan hoe jong hij is. Achtentwintig, schat ik, misschien negenentwintig. Ik voel me

ineens stokoud, hoewel ik maar zeven of acht jaar ouder ben. Hoe zou het zijn om zo jong te zijn zonder echte verantwoordelijkheden, zonder een puberende dochter die een hekel aan je heeft, zonder een bedrijf dat weer op de rails gezet moet worden?

‘Val jezelf niet te hard,’ zegt hij. Hij tikt me op mijn rug en schraapt zijn keel. ‘Ze houdt van je, Hope. Je bent een goede moeder.’

‘Nou, eh... bedankt,’ zeg ik, en ik mijd zijn blik. Natuurlijk, we hadden elkaar in de maanden dat hij bij me in huis werkte bijna dagelijks gezien, en als ik aan het eind van de middag thuiskwam van mijn werk, maakte ik vaak limonade voor ons en ging ik met hem op de veranda zitten, terwijl ik probeerde geen acht te slaan op die gebruinde bicepsen van hem. Maar ik kan niet zeggen dat hij me ként. Niet echt. In elk geval niet goed genoeg om te kunnen beoordelen wat voor moeder ik ben. Als hij me zo goed kende, zou hij weten wat een mislukkeling ik ben.

Hij klopt me nog eens onhandig op mijn rug. ‘Ik meen het,’ zegt hij.

Dan is ook hij vertrokken, en ik blijf alleen achter in mijn enorme roze cupcake, waar ik me opeens onprettig voel.

Die avond sluit ik de bakkerij vroeger dan anders omdat ik nog een paar boodschappen moet doen. Ook al is de zon nog niet onder als ik om kwart over zes thuiskom, binnen hangt een sombere, neerslachtige sfeer in het huis dat ik probeer als het mijne te beschouwen.

De stilte is oorverdovend. Tot vorig jaar, toen Rob me vlak voor kerst overviel met de mededeling dat hij wilde scheiden, keek ik ernaar uit om thuis te komen. Ik was trots op het leven dat we samen hadden opgebouwd in het witgepleisterde victori-aanse huis met uitzicht op Cape Cod Bay, vlak bij het strand. Het interieur had ik zelf geverfd, de hal en keuken had ik op-nieuw laten betegelen, boven en in de woonkamer waren nieu-we hardhouten vloeren gelegd en in de tuin had ik hoofdzake-lijk blauwe hortensia's en roze rimpelrozen gezet die mooi afstaken tegen de hagelwitte betimmering.

En toen ik dat net allemaal klaar had en eindelijk in mijn droomhuis kon gaan ontspannen, kwam Rob naast me zitten en zei hij zachtjes, zonder me aan te kijken, dat hij er ook klaar mee was. Klaar met ons huwelijk, klaar met mij.

In een tijdsbestek van drie maanden, nog uit mijn doen door de dood van mijn moeder, die aan borstkanker was gestor-ven, en het besluit om Mamie naar een verzorgingstehuis voor dementerenden te brengen, moest ik ineens weer in het huis van mijn moeder gaan wonen, dat ik nog niet had kunnen ver-kopen. Een paar maanden later zette ik, uitgeput en ontmoe-

digd, mijn handtekening onder alle scheidingspapieren.

De waarheid was dat ik niets meer voelde en ik begreep voor het eerst wat ik me mijn hele leven al afvroeg: hoe mijn moeder altijd zo kil had kunnen zijn tegen de mannen in haar leven. Ik had mijn vader nooit gekend; ze had me zelfs nooit zijn naam verteld. Op een keer zei ze kort en bondig: ‘Hij is weggegaan. Lang geleden. Hij heeft nooit van jouw bestaan geweten. Hij heeft zijn keus gemaakt.’ En tijdens mijn jeugd had ze altijd vriendjes met wie ze al haar tijd doorbracht, maar die ze nooit dichtbij liet komen. Niet echt. Op die manier kon ze, wanneer ze haar uiteindelijk verlieten, slechts haar schouders ophalen en zeggen: ‘We zijn beter af zonder hem, Hope. Dat weet je.’

Ik dacht altijd dat ze harteloos was, ook al moet ik nu toegeven dat ik uitkeek naar de korte perioden tussen twee vriendjes in, als ik mijn moeder een paar weken voor mezelf had. Nu zou ik willen dat ik het eerder had begrepen, dat ik er nog met haar over had kunnen praten. *Nu snap ik het eindelijk, mam. Als je ze niet dichtbij laat komen, als je sowieso niet echt van ze houdt, kunnen ze je geen pijn doen als ze je verlaten.* Maar net als met vele andere dingen in mijn leven is het daarvoor te laat.

Tegen de tijd dat ik onder de douche stap om de bloem en suiker uit mijn haar en van mijn huid te spoelen, is het bijna zeven uur. Ik weet dat ik er misschien het verstandigst aan doe om Annie bij Rob thuis te bellen en me te verontschuldigen voor de manier waarop het eerder die dag is gelopen, maar ik kan het niet opbrengen. Bovendien heeft ze het nu waarschijnlijk naar haar zin bij hem, en dan zou mijn telefoontje alles bederven. Ongeacht mijn gevoelens voor Rob moet ik toegeven dat hij meestal goed met Annie omgaat. Hij lijkt tot haar te kunnen doordringen, wat mij al een tijd niet lukt. Ik vind het vreselijk dat ik, als ik hen samenzweerderig zie lachen, in eerste instantie jaloeers en daarna pas blij ben voor Annie. Het is alsof zij een nieuw gezinnetje vormen waar ik niet langer deel van uitmaak.

Nadat ik een grijze kabeltrui en een zwarte spijkerbroek heb aangeschoten, bekijk ik mezelf in de spiegel terwijl ik mijn donkerbruine schouderlange golvende haar borstel, dat gelukkig nog niet grijs wordt, al zal dat niet lang meer duren als Annie op deze manier doorgaat. Ik speur in mijn eigen gezicht naar trekken van Annie, maar zoals gewoonlijk zie ik die niet. Vreemd genoeg lijkt ze helemaal niet op Rob of mij, wat hem toen ze drie jaar was een keer de vraag ontlokte: ‘Weet je zeker dat ze van mij is, Hope?’ Zijn woorden hadden me diep gekrenkt. ‘Natuurlijk,’ had ik met tranen in mijn ogen gefluisterd, en daar had hij het bij gelaten. Op haar huid na, die mooi en gelijkmatig bruin werd, net als die van Rob, had ze vrijwel niets van haar lange vader met zijn bruine haar en zijn blauwe ogen.

Ik bekijk zorgvuldig mijn gezicht terwijl ik neutrale lipstick opdoe en wat mascara op mijn lichte wimpers aanbreng. Annie's ogen zijn grijsblauw, net als die van Mamie, maar die van mij hebben een bijzondere grijsgroene kleur, met gouden spikkeltjes. Toen ik klein was zei Mamie altijd tegen me dat haar uiterlijk – alles, behalve haar ogen – een generatie had overgeslagen. Mijn moeder, met haar donkerbruine, steile haar en bruine ogen, leek op mijn grootvader, maar ik lijk sprekend op Mamie zoals ik haar op oude foto's heb gezien. Haar ogen keken altijd verdrietig, maar nu de mijne meer van het leven hebben gezien, lijken we meer op elkaar dan ooit. Mijn hartvormige bovenlip – ‘een cupidoboogje’, zei Mamie altijd – is net die van haar toen ze jong was, en op de een of andere manier heb ik het geluk gehad dat ik haar roomblanke teint heb geërfd, hoewel ik het afgelopen jaar een verticaal lijntje tussen mijn wenkbrauwen heb gekregen waardoor ik altijd zorgelijk kijk. Maar ja, tegenwoordig ben ik ook altijd zorgelijk.

Ik schrik op als de bel gaat en haal nog een keer een borstel door mijn haar, en woel er bij nader inzien met mijn hand doorheen om het wat warriger te maken. Ik wil niet de indruk wek-